

Otterspraint in Groot Molsbroek.
Foto Joris Everaert

GROOT LEEFGEBIED

Eénoog otter in Oost-Vlaanderen

Ruim drie jaar geleden dook een otter voor het eerst op in het Waasland in Oost-Vlaanderen. Inmiddels blijkt dat deze Waaslandse otter – die aan het linkeroog blind lijkt te zijn geworden – een opmerkelijk groot leefgebied heeft. Lees het verhaal van de bekendste otter van Vlaanderen.

TEKST JORIS EVERAERT

In december 2019 en begin januari 2020 werd in Lokeren en Waasmunster (Waasland, Oost-Vlaanderen) een otter op een cameraval geregistreerd op verschillende plaatsen langs de rivieren de Moervaart en de Durme. Er werden ook meerdere ‘spraints’ gevonden; de zeer typische uitwerpselen waarmee otters hun territorium afbakenen. Het bleek geen tijdelijke gast, want het dier verscheen ook nog regelmatig op enkele cameravallen in de lente en zomer van 2020, vaak in het natuureservaat Groot Molsbroek in Lokeren/Waasmunster.

GROOT NIEUWS

De ontdekking was groot nieuws, omdat het aantal waarnemingen van otters in Vlaanderen nog steeds beperkt is, zeker

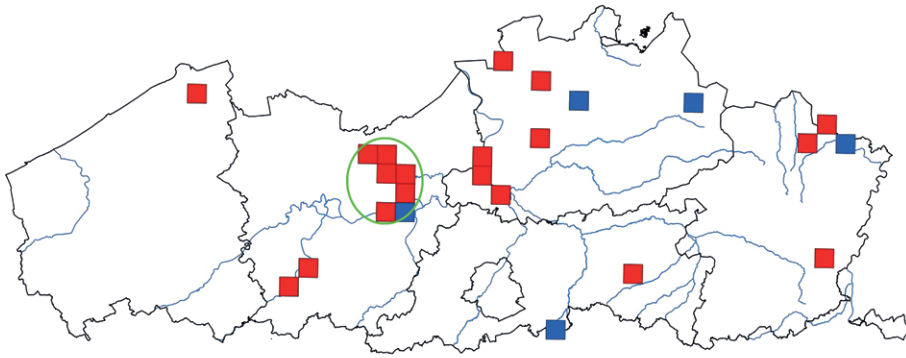
van dieren die zich langdurig vestigen in een territorium (zie *figuur 1*). Tot op vandaag zijn er in slechts één gebied in Vlaanderen (regio rond Kruibeke in de Scheldevallei in Oost-Vlaanderen) duidelijke aanwijzingen van voortplanting. In de INBO roefdier nieuwsbrief nr. 29 (te raadplegen op inbo.be) is meer informatie te vinden over een aantal recente bevindingen in Vlaanderen.

CAMERAVALNETWERK EN WAARNEMINGEN

In de loop van 2020 werd een meer gecoördineerd cameravalnetwerk opgezet in het Waasland en omgeving, met meer dan 25 strategisch gekozen vaste cameravallocaties. Het gaat hier om een samenwerking van de regionale natuurvereniging

vzw Durme, zoogdierenwerkgroep Waas, Durme en Schelde (i.s.m. vzw Natuurpunt) en een privépersoon die eigenaar is van het terrein waar deze otter voor het eerst werd gezien.

In het najaar van 2020 werd dankzij dit uitgebreid cameravalonderzoek voor het eerst een otter meer zuidelijk in de regio vastgesteld, langs het Donkmeer in Berlare, en in het voorjaar van 2021 ook in het nabijgelegen Berlarebroek en opnieuw aan het Donkmeer. In 2021 verscheen de otter ook nog altijd regelmatig op cameravalbeelden op de locatie waar de ontdekking was gedaan. In augustus 2021 kon het dier zelfs nog verder noordwestelijk op cameravalbeelden worden vastgesteld, na de vondst van een spraint in Moerbeke in het voorjaar van 2021.

◀ **Figuur 1** Waarnemingen van otters in Vlaanderen in de periode van 2012 tot december 2022 volgens twee betrouwbaarheidscategorieën: rood = zeker, blauw = waarschijnlijk. De verschillende 5x5 km-hokken in het Waasland (zie aanduiding met groene ellips, meer in detail verder in figuur 2) hebben allemaal betrekking op de waarnemingen van het individu dat in dit artikel besproken wordt. Bron Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO).

De cameravalwaarnemingen tot eind 2022 tonen alleszins een regelmatige aanwezigheid van otter langs de Durme in en rond reservaat Groot Molsbroek in het Waasland. Het cameravalonderzoek toont periodiek ook aanwezigheid nog verder noordelijk langs de Moervaart, Stekense Vaart en Zuidlede in Lokeren, Sint-Niklaas, Moerbeke-Waas en Wachtebeke, en ook op regelmatige basis nog steeds zuidelijker in de regio tot in het Berlarebroek en het Donkmeer in Berlare. Deze gebieden lijken

een belangrijk kerngebied te vormen binnen het grotere leefgebied van de otter.

GENETISCHE ANALYSE EN HERKENNING ÉÉNOOG OTTER

Dat alle waarnemingen in de regio voorlopig betrekking hebben op hetzelfde dier, blijkt uit genetisch onderzoek op de uitwerpselen, in combinatie met de timing van de cameravalopnames. Maar ook op cameravalbeelden is deze otter erg herkenbaar. Sinds eind 2020 lijkt het dier blind te zijn geworden aan het linkeroog. Dit oog licht namelijk niet meer op bij de nachtbeelden. In de periode ervoor was het oplichtend effect daarvan ook al minder dan aan het rechteroog (blijkt nu uit nazicht van die beelden). Dit leverde de otter de bijnaam 'éénoog otter' op.

UIT DE FLEVOPOLDER

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) deed genetische analyses op verschillende spraints. Na vergelijking met de referentiedata van het Nederlandse Laboratorium voor Ecologische Genetica van Wageningen Environmental Research, weten we nu dat éénoog otter vroeger in de Flevopolder in Nederland leefde. Sinds de winter van 2018/2019 was het dier er niet meer waargenomen. Éénoog otter legde maar liefst 200 kilometer af om het Waasland te bereiken. Hoewel van otters al langer bekend is dat ze over grote afstanden kunnen migreren, is dit toch bijzonder.

TERRITORIUM

Otters van hetzelfde geslacht leven in gescheiden leefgebieden, waarbij het territorium van één mannetje in een ideale situatie overlapt met dat van één of enkele vrouwtjes. De grootte hangt af van de beschikbaarheid van voedsel, dekking en de

dichtheid aan otters. Zo kan een leefgebied tot wel 40 km oeverlengte bedragen of tot tientallen km² moerasgebied beslaan. Vooral dominante mannetjes hebben grote leefgebieden. De doorsnede van een leefgebied van mannetjes is doorgaans gemiddeld 15 km en dat van vrouwtjes 7 km. Hoewel éénoog otter aanvankelijk als mannetje werd beschouwd op basis van de cameravalbeelden, blijkt nu uit het genetisch onderzoek dat het om een vrouwtje zou gaan. Men wacht echter op verdere bevestiging hiervan, want dit zou zeer bijzonder zijn met een dergelijk groot leefgebied.

MOGELIJKE ROUTES

In *figuur 2* zijn de zones in het Waasland en omgeving weergegeven waar éénoog otter werd waargenomen. Op deze kaart zijn ook de mogelijke routes weergegeven tussen natuurgebied Groot Molsbroek in Lokeren/Waasmunster en de zone in het Berlarebroek en Donkmeer in Berlare. Als de Waaslandse otter de Durme in oostelijke richting volgt tot aan de monding met de Schelde in Hamme en dan verder zuidwestelijk gaat richting Berlare, zou dit betekenen dat dit dier een bijzonder groot territorium heeft van ruim 65 tot 70 km oeverlengte van ruwweg Wachtebeke tot Berlare. Een waarschijnlijke waarneming van een zwemmende otter langs de Schelde ter hoogte van het Appelsveer in Berlare kan daarop wijzen. Maar mogelijk gebruikt de otter (ook) een 'shortcut' langs enkele kleinere beken en kleine landschapselementen in het landbouwgebied ten zuiden van de E17 in Zele. In dat geval zou het leefgebied zich nog steeds uitstrekken over een oeverlengte van ruim 35 km (met doorsnede van ongeveer 16 km), naast de waterplassen en moerassen die erlangs liggen. Voor een mannetje is dit relatief groot, zeker gerekend in oeverlengte. Voor een vrouwtje zou dit zeer uitzonderlijk zijn.

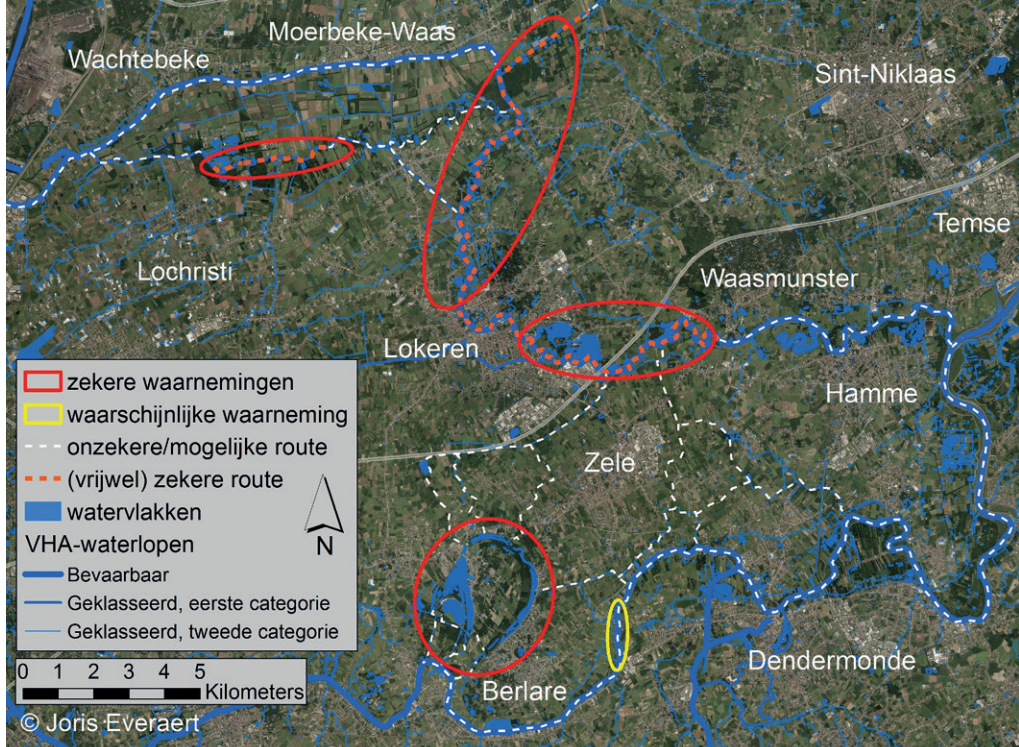
▲ Cameravalopname van de otter die een spraint legt in juni 2022 in Berlare (zie volledige video's op YouTube-kanaal Joris Everaert). Foto Joris Everaert

▲ Sinds eind 2020 licht het linkeroog van 'éénoog otter' niet meer op bij de nachtbeelden. Het dier lijkt blind te zijn geworden aan dit oog. Foto Joris Everaert

VERRASSEND SNELLE VERPLAATSING

Op basis van cameravalwaarnemingen is het duidelijk dat éénootter vaak meerdere dagen verblijft in een bepaalde zone van zijn leefgebied. Maar hij/zij kan zich ook verrassend snel verplaatsen tussen bijvoorbeeld de zone van het Groot Molsbroek langs de Durme en de meer zuidelijke zone van het Berlarebroek en het Donkmeer in Berlare. Deze zones liggen op ongeveer 8 tot 50 km van elkaar (kortste respectievelijk langst mogelijke route). Zo zat hij bijvoorbeeld op 22 oktober 2021 's nachts in het Berlarebroek, en de volgende nacht al in het Groot Molsbroek. Dergelijke snelle verplaatsingen sterken ons vermoeden dat de otter tussen Lokeren en Berlare een 'shortcut' neemt. Er valt dus nog veel te ontdekken, maar het is duidelijk dat het hier een opmerkelijk dier betreft!

▲ **Figuur 2** Gekend leefgebied en (mogelijke) routes van éénootter sinds eind 2019 in de ruime regio van het Waasland; situatie in december 2022. Bron Joris Everaert

TOEKOMST?

Voorlopig zijn er geen indicaties dat de Waaslandse otter al een partner heeft gevonden, maar we blijven natuurlijk hopen dat er binnenkort ook effectief voortplanting wordt vastgesteld in de regio. We hopen ook dat éénootter op zijn routes niet sterft door een auto op enkele mogelijke verkeersknelpunten die reeds in kaart zijn gebracht.

Ondanks de decimering van de populatie door actieve bestrijding in de eerste helft van de vorige eeuw kwamen otters tot de jaren 1950 nog gebiedsdekkend voor in Vlaanderen. Nadien echter verdween de soort in Vlaanderen op de meeste plaatsen

door de steeds toenemende watervervuiling en, in meer algemene zin, door het verlies van geschikte leefgebieden. Ondanks het blijven bestaan van toevallige, losse waarnemingen is er lange tijd onduidelijkheid en onzekerheid geweest over de status van de otter in Vlaanderen. Sinds het laatste decennium is hierin verandering gekomen en kan de otter met zekerheid als gevestigd beschouwd worden in de Scheldevallei en wellicht ook in de Maasvallei (Limburg). Naar verwachting zullen de komende jaren op nog meer locaties otters opduiken. De situatie blijft alsnog zeer precair ten aanzien van een

mogelijke verdere populatieontwikkeling en dat maakt een specifiek soortbeschermingsprogramma nodig. In 2023 start op Vlaams niveau het Soortenbeschermingsprogramma (SBP) Otter, waarbij heel wat maatregelen zullen worden genomen. In de regio van het Waasland-Scheldeland loopt ook een lokaal project: 'Otterland'.

JORIS EVERAERT is vrijwilliger bij natuurvereniging VZW Durme en Zoogdierenwerkgroep Waas, Durme & Schelde van Natuurpunt. Contact: joris.everaert@telenet.be

▲ Groot Molsbroek. Foto Joris Everaert